

KONYA'DA MEVLÂNÂ DERGÂHI ARŞİVİ VE MEVLEVÎHÂNELER

Dr.Mehmet ÖNDER

Sayın Başkan, Muhterem Devlet Bakanım, sayın bakanlar, Sayın Genel Müdür ve genel müdürler, değerli arkadaşlarım, meslektaşlarım; bu sene 1991 yılının Haziran ayının sonlarında bir mektup aldım. Bu mektup, Almanya'da, Bavyera Bölgesinde, Bavyera'nın tanınmış üniversitelerinden Bamberg Üniversitesi'nden bir davet mektubu idi. Bu mektup, bir kongreye çağırıyordu. Kongrenin konusu, **'Mevlevîhâneler ve Mevlevîhânelerin Yeri'** idi; yani, bugün yaptığımız seminerin konusunun aynı idi.

Sayın Vakıflar Genel Müdürlüğü de, bu davetten 15 gün önce, bize, aynı konuda bir davet yapmış ve şimdiden böyle bir seminere hazırlanmamızı, konumuzun bildirilmesini istemişti.

Merak ettim, acaba Bamberg Üniversitesi'yle Vakıflar Genel Müdürlüğü temasta mıdır diye. Öğrendim ki, birbirinden haberleri yoktu. Bunu, Hazreti Mevlânâ'nın 718 inci vefat yıldönümü olan 1991 yılı için, bir hayırlı teşebbüs, bir hayırlı iş telakkî ettim ve gelen davetnameye gideceğimi söyledim. Aynı mektup, benimle beraber, Selçuk Üniversitesi'nden Prof.Dr.Nejat GÖYÜNÇ, Doç.Dr.Hasan ÖZÖNDER, Dr. Yusuf KÜÇÜK-DAĞ'a; İstanbul'dan Cem DİLÇİN, İsmail ÜNER ve Doç.Dr.Baha TANMAN'a da gönderilmişti. Türkiye'den 7 kişi, Bamberg'te yapılan **Mevlevîhâneler, Mevlevî Vakıfları Kongresine** davet ediliyordu.

Gittiğimiz zaman gördük ki, Avrupa'da mevlevîhâne açmış olan ülkelerin, bu konuda çalışmış bilim adamları da davet edilmişti. Bu ülkeler, Türkiye, Almanya, Avusturya, Yugoslavya, Fransa, Bulgarıya, Arnavutluk, Macaristan ve Hollanda idi. Bu 9 ülkeden 33 bilim adamı Bamberg'e çağırılmış; 28-31 Temmuz tarihleri arasında kongre yapılmıştı.

Kongrenin programı verildi, gündem bu idi. Gündemin hemen altında bir Mevlevî Sikkesi, üzerinde eski harflerle, *"Yâ Hazreti Mevlânâ Celâleddin Rumi"* yazılı idi. Arkasında, Küfi yazıyla, yine *"Yâ Hazreti Mevlânâ"* yazısı yer alıyordu.

Hakikaten, biz dört gün, bu 9 ülkenin bilim adamlarıyla zevkli bir çalışma yaptık. Onlar kendi ülkelerinde açılmış olan mevlevîhâneleri, araştırmalarını ortaya koydular. Biz, kendi araştırmalarımızı koyduk. Bir de baktık ki bu iş, bu araştırma, yani Mevlevîlik Kültürü, Türk Kültürünün özünü teşkil eden ve Türk Edebiyatının temelinde bulunan, Türk Sanatını yaratan bir kültürdü. Hattatlıkta, müsikide biliyorsunuz bütün ustalar mevlevîdir; edebiyatta, Nâbiler, Nefiler Mevlevî Tekkesi'nden yetişmiştir, Şeyh Galip'te olduğu gibi; yani, kültürümüzün hangi safhasına bakarsanız, orada bir mevlevî damgasını rahatlıkla görebilirsiniz.

İşte, bunun aydınlığa çıkabilmesi ve ayrıca Evkâf-ı Celâliye denen, taa Macaristan'dan Tebriz'e kadar, Suudi Arabistan'a, Mekke, Medine'ye kadar uzanan büyük vakıf teşkilatının esasının da, incelemesinin de, arşivlere bağlı olduğu keyfiyetini ortaya koyduk.

Bu bakımdan, ben, ilk defa, buraya Konya Mevlevî Arşivi'ni getirmiş oluyorum.

Bilindiği gibi, Mevlânâ Celâleddin, 17 Aralık 1273 günü Konya'da öldü. Cenazesi, bir gün sonra, Konya'da Selçuklu Sarayına yakın yerdeki medresesi ve evinden alınarak bugün türbesinin bulunduğu yere gömüldü. Burası, Selçuklu Sultanı Alâaddin Keykubad I. tarafından Mevlânâ ailesine bağışlanmış bir bahçe idi. Mevlânâ'nın oğlu Sultan Veled, yaklaşık bir yıl sonra, Selçuklu emirlerinin de yardımı ile babasının mezarı üzerine bir türbe yaptırdı.

Mevlânâ'yı sevenler ve onun fikirlerini benimseyenler bir topluluk oluşturmuşlardı. Bu topluluğun başına, Mevlânâ'nın yakın dostu Çelebi Hüsameddin geçti. Hüsameddin, türbenin yanına bir hanikâh yaptırarak Mevlânâ dostlarını burada topladı. Mevlânâ'nın büyük eseri Mesnevi'yi yeni kopyelerle çoğalttı. Türbe ve Hanikâh'ın bakımı için vakıflar sağladı. Mevlevîliğin temellerini attı.

Çelebi Hüsameddin'in 1284 yılında ölümünden sonra yerine Sultan Veled geçti. Ölümüne kadar (1312), 28 yıl Mevlânâ dostlarına ve ilk mevlevilere şeyhlik yaptı. Tarikatı örgütledi, kurallarını koydu. Mevlânâ Türbesi'nin bitişine bir semâhane yaptırarak belirli günlerde burada dervişlerin âyin yapmalarını ve semâ etmelerini sağladı. Türbenin çevresinde semâhane, mescid, derviş odaları, derken bir külliye oluştu. Tarikata önce (Velediyeye) denmişken, sonra Mevlânâ'ya nisbetle (Mevlevîye) dendi.

Sultan Veled'den sonra, yerine oğlu Ulu Ârif Çelebi, Konya Mevlânâ Dergâhı şeyhliğine getirildi. Bundan sonra 600 yıl boyunca, Konya Mevlânâ Dergâhı'nın şeyhleri (postnişinleri) hep Mevlânâ soyundan gelen en büyük erkek çelebiye (Mevlânâ soyundan gelen erkeklere daima çelebi denmiştir) verildi. Ulu Arif Çelebi yanına aldığı mevlevî dervişleri ile birlikte Anadolu'nun bazı şehirlerini, Batı İran'ı, Irak'ı, Suriye ve Mısır'ı do-laştı. Tarikatını tanıttı. Gittiği yerlerde mevlevîhâneler açarak dervişlerinden birini buralara şeyh atadı. Ölümü-ne kadar (1320), 8 yıl mevlevîliğin yayılmasına çalıştı. Ölümünden sonra, gelenek sürdü. Konya Mevlânâ Dergâhı bütün mevlevîhânelerin idare merkezi oldu. Bu mevlevîhânelerin şeyhleri, Konya Mevlânâ Dergâhı şeyhinin teklifi ve padişahın olur'u ile atandı. Böylece Mevlânâ'nın ölümünden Cumhuriyet döneminde "Tek-ke, Zaviye ve Türbelerin Kapatılmasına İlişkin 30 Kasım 1925 tarihli Kanunun" yürürlüğe girmesine ka-dar, 652 yıl içerisinde, Çelebi Hüsameddin dışında, Mevlânâ soyundan 30 şeyh Konya Mevlânâ Dergâhına post-nişin oldu.

1925 yılından sonra Türkiye'deki bütün mevlevîhâneler kapandı. Atatürk'ün de direktifi ile Konya Mevlânâ Dergâhı'nın mevcut eşyası ile birlikte müze olarak düzenlenmesi ve ziyarete açılması kararlaştırıldı. Bir yıl sonra da Mevlânâ Türbesi ve Dergâhı (Konya Asar-ı Atika-Eski Eserler Müzesi) adıyla ziyarete açıldı. Müze açıldığı zaman, Konya'da daha önce kurulmuş olan Arkeoloji Müzesi eserleri de Dergâh avlusuna ve derviş odalarına yerleştirildi. Bu düzenleme yapılırken ne yazık ki derviş odalarının aralarındaki duvarlar kaldırılarak salon haline getirilmiş, avludaki şadırvan yıktırılmış, yine avluda yer alan mevlevî mezarlığındaki tarih ve sanat yönünden değerli mezartaşları kırılmış veya yerlerinden sökülerek bir köşeye yığılmıştı. Müze avlusu ve derviş hücrelerine yerleştirilen Frig, Roma, Bizans devirlerine ait heykeller, sunaklar, mimari parçalar, se-ramikler 1948 yılına kadar burada sergilenmiş, daha sonra Konya'daki İplikçi Camii'ne taşınmıştı. 1954 yılında Mevlânâ Müzesi'ne Müdür olarak ben atandım. Bu tarihten itibaren (Konya Eski Eserler Müzesi) adı (Mevlânâ Müzesi) olarak değişti. Müzedeki Mevlânâ ve mevlevî kültürü, sanatı ile ilgisi olmayan Etnoğrafik ve başka eserler bu müzeden diğer müzelere taşındı. Mevlânâ Müzesi'nde yalnız Mevlânâ Dergâhı'ndan teslim alınan eserler yeni ve modern müzecilik anlayışına uygun biçimde sergilendi. Bu çalışmalar yapılırken 1957 yılında Dergâh Semâhanesi'nin Kadınlar Mahfelinde, kapatılmış bir pencere nişinde çürümeye yüz tutmuş bir sandık buldum. Sandığı açtığımda, içerisinde o güne kadar kimsenin el sürmediği veya ilgisini çekmediği, ka-patılmış Mevlânâ Dergâhına ait, bez torbalar içinde de bir kısım kâğıt tomarlar vardı. Bunlar, her nasılsa, atıl-mamış ve yakılmamış vakfiyeler, fermanlar, beratlar, temliknâmeler, icazetnâmeler, muhtıralar, mektuplar gi-bi arşiv malzemeleriydi. Özellikle Konya dışındaki mevlevîhânelere ait yazışmalar, buralara şeyh (dede) atama-ları, mevlevîhânelerin onarım masrafları, vakıf işleri dikkat çekiciydi. O günlerde bu belgelerin kaba bir tasnifi-ni yaparak, Müzede görevli öğretmen ve yardımcım Necati Elgin'e envanter ettirdim. 1497 belgenin muhte-vasını bu envanterde gösterdim. Böylece, Konya Mevlânâ Müzesi'nde, 1957 yılında ilk olarak (Mevlânâ Dergâhı Merkez -Arşivi) kurulmuş oldu.

Arşiv belgelerinin 109 torba ve 1497 belge olarak tescili tamamlandıktan sonra, dostum Abdalbâki Gölpinarlı, benden arşivin kısa bir tanıtımını yapmasına izin vermemi istedi. Bunu memnunlukla karşıladım. Gölpinarlı bu çalışmasını (Konya'da Mevlânâ Dergâhı'nın Arşivi) başlıklı yazısıyla İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası'nın 17. cilt, 1,4 sayısında yayınladı¹.

Konya Mevlânâ Dergâhı Merkez Arşivi kurulduktan ve Abdalbâki GÖLPINARLI'nın tanıtıcı yazısı ya-yımlandıktan sonra, Arşive yeni belgeler katıldı, belge başlıkları oldu. İlk başlığı 92 belgeyle ben yaptım. Şöyle ki, Mevlânâ'nın Konya'da yeri dahi bilinmeyen evi ve medresesi üzerinde birkaç yılını alan bir çalışma yapmış², bu çalışma sonunda Konya Mevlânâ Dergâhı ile ilgili, şahısların ellerinde bulunan pek çok belge sağlamış-tım. Ayrıca kendi özel arşivimde de mevlevî tarihine ilişkin henüz yayınlanmayan önemli belgeler vardı. Ta-mamı 92 belgeydi. Bunları arşive mal ederek envanterine kaydettirdim. Benim bu bağışımın sonra, İstanbul Yenikapı Mevlevîhânesi'nin son şeyhi Abdalbâki Baykara'nın oğlu Rusuhi Baykara, kendisinde bulunan, Yeni-kapı Mevlevîhânesi'ne ait 764 belgeyi Konya Mevlânâ Dergâhı Merkez Arşivi'ne bağışladı. Bu önemli bağış-tan sonra arşiv daha bir önem kazanmıştı. O günlerde ben de Mevlânâ Müzesi Müdürlüğünden ayrılmış, Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürü olarak (1964-1967 yılları) Ankara'da görev almıştım. Dergâh Arşivi'nin

1. Derginin bu sayısı Ekim 1955-Temmuz 1956 tarihini taşımaktadır. Oysa makale 1957 yılında yayınlanmıştır. Derginin peri-yodik sayıları gecikmiş olduğu için, 17. cildin ilk 1-4 sayısı eski tarihle yayınlanmıştır.

2. Mehmet Önder, Mevlânâ'nın Konya'daki Evi ve Medresesi, 20 s., Konya, 1956

gelişmesi için bu kez ilgililerden, gerekirse belge de satın almalarını istedim. Bu çok yararlı oldu. Bu yolla, Faik Akçınar adlı bir Konyalı'dan 81 belge, Mevlânâ soyundan gelen Rifat Nazıroğlu Çelebi'den 101 belge satın alınarak arşive mal edildi.

Konya Mevlânâ Dergâhı Merkez Arşivi bugüne kadar bağış ve satın almalarla belge sayısını 2777'e çıkarttı. Bunun 1497 adedi, eski Dergâh Arşivi'nden sağlanmış, 1280 belge de bağış ve satın almalarla arşive mal edilmişti. Ne var ki, Abdalbâki Gölpinarlı'dan ayrıca Prof.Dr.Nejat Göyünç'ten başka hemen hiç kimse Mevlânâ Dergâhı Merkez Arşivi'nde çalışma yapmadı. Üniversite şehri Konya'da, Türk kültür tarihinde önemli bir yeri kültür ve sanata hizmetleri çok olan mevlevilik ve mevlevihâneler konusunda bu arşiv belgelerinden faydalanılarak şimdiye kadar bir araştırma yapılmamasının üzücü olduğunu burada ifade etmek isterim.

14.cü Yüzyıldan başlayarak Anadolu'da ve Anadolunun dışında Osmanlı Devletinin bir zamanlar egemen olduğu ülkelerde açılan mevlevihânelerin yeri üzerinde bugüne kadar ilk ve tam liste, sanırım bu konferans dolayısıyla dostumuz Herr Prof.Dr.Klaus Kreiser ve M.Alexandre Popoviç tarafından hazırlanarak Konferansa katılanlara gönderilmiştir. Biz bu listeyi, Konya Mevlânâ Dergâhı Merkez Arşivi belgelerinde adı geçen mevlevihânelerle karşılaştırarak yeni bir liste düzenlemiş bulunuyoruz. Arşivde 47 sayılı torbada bir belge var. Bu belgede, Konya Mevlânâ Dergâhı post-nişinlerinin, diğer mevlevihâneler şeyhlerinden her birine nasıl hitap edeceklerine, hitap tarzına ve mektubun bitiş şekline ilişkin bir cetvel bulunmakta, dolayısı ile mevlevihâneler teker teker sayılmaktadır. Bu belgeden de faydalanarak listemizi aşağıdaki şekilde düzenlemiş bulunuyoruz.

Konya (Merkez) (Türkiye)	Erzincan (Türkiye)	Midilli (Yunanistan)
Adana (Türkiye)	Eskişehir (Türkiye)	Mostar (Yugoslavya)
Afyon (Türkiye)	Filibe (Bulgarya)	Muğla (Türkiye)
Akçahisar (Türkiye)	Girit (Hanya) (Yunanistan)	Musul (Suriye)
Akşehir (Türkiye)	Gelibolu (Türkiye)	Niğde (Türkiye)
Aksaray (Türkiye)	Galata (İstanbul)	Niş (Yugoslavya)
Amasya (Türkiye)	Halep (Suriye)	Peç (Macaristan)
Ankara (Türkiye)	Hama (Suriye)	Peşte (Macaristan)
Antakya (Türkiye)	Humus (Suriye)	Piriştine (Prizren) (Yugoslavya)
Antalya (Türkiye)	Isparta (Türkiye)	Sakız (Yunanistan)
Aydın (Türkiye)	İpek (Yugoslavya)	Samsun (Türkiye)
Ayntab (Gaziantep) (Türkiye)	İzmit (Türkiye)	Sandıklı (Türkiye)
Bağdad (Irak)	İzmir (Türkiye)	Sehrizar (Irak)
Bahariyye (İstanbul) (Türkiye)	Kahire (Mısır)	Selânik (Yunanistan)
Bahriyye (İzmir) (Türkiye)	Kangrı (Çankırı) (Türkiye)	Siroz (Yunanistan)
Belgrad (Yugoslavya)	Karaman (Türkiye)	Sivas (Türkiye)
Beyşehir (Türkiye)	Kastamonu (Türkiye)	Tatar (Yunanistan)
Bilecik (Türkiye)	Kayseri (Türkiye)	Tavşanlı (Türkiye)
Bingazi (Libya)	Kerkük (Irak)	Tebriz (İran)
Bosna-Saray (Yugoslavya)	Kilis (Türkiye)	Tekirdağ (Türkiye)
Bozkır (Türkiye)	Kırşehir (Türkiye)	Tirana (Albanie-Arnavutluk)
Burdur (Türkiye)	Kriva Palanko (Yugoslavya)	Tire (Türkiye)
Bursa (Türkiye)	Kasımpaşa (İstanbul) (Türkiye)	Tokat (Türkiye)
Çorum (Türkiye)	Kudüs (Filistin)	Trablusşam (Suriye)
Demirci (Türkiye)	Kütahya (Türkiye)	Ulukışla (Türkiye)
Denizli (Türkiye)	Lazkiye (Suriye)	Urfa (Türkiye)
Dınişk (Şam) (Suriye)	Lefkoşa (Kuzey Kıbrıs)	Üsküdar (İstanbul) (Türkiye)
Diyarbakır (Türkiye)	Manisa (Türkiye)	Üsküp (Yugoslavya)
Edime (Türkiye)	Maraş (Türkiye)	Vadina (Yunanistan)
Eğirdir (Türkiye)	Marmaris (Türkiye)	Vidin (Bulgaria)
Elbasan (Albania-Arnavutluk)	Mavşil (Irak)	Yenikapı (İstanbul) (Türkiye)
Ermenek (Türkiye)	Medine (Suudi Arabistan)	Yenişehir (Larissa) (Yunanistan)
Ertuğrul (Türkiye)	Mekke (Suudi Arabistan)	Yozgat (Türkiye)

Bu listenin yeni araştırmalarla ilâveler göreceğini zannediyoruz. Sonuç olarak diyebiliriz ki, Mevlevi kültürü ve yaygınlığı konusunda Konya Mevlânâ Dergâhı Merkez Arşivi önemli bir yer almaktadır. Araştırmacıların aynı zamanda mahalli Şerih Sicillerindeki mevlevihâneler konusunda verilen bilgileri de ihmal etmemeleri lazımdır.

TARTIŞMA

Başkan- Hocamız Sayın ÖNDER'in, bu fevkalade muhtevalı, bildiklerimize büyük katkılar getiren bildirisini birlikte dinledik. Kendilerine teşekkür ediyorum.

Sayın ÖNDER'in bildiriyle ilgili olarak 10 dakikalık tartışma süremiz vardır. Soru sormak isteyen var mı?

Buyurun efendim.

Ayhan DÜRRÜOĞLU- Efendim, mevlevî dergâhlarının kitaplıkları olduğunu zannediyorum, bizde mevcut olduğu gibi acaba, bütün dünyada bulunan Mevlevî dergâhlarındaki kitaplıklar hakkında da bir envanter düşünüldü mü Bamberg'te?

Dr.Mehmet ÖNDER- Bamberg'te vardığımız karar evvela mevlevîhânelerin, yeryüzündeki mevlevîhânelerin tam bir envanterini yapmaktı. İlk defa bu konuya, uluslararası seviyede, çok tanınmış bir Avrupa Üniversitesinde el atılmış ve isabetli de olmuştu.

Aslında son yıllarda, hepimizin bildiği gibi, Mevlânâ tetkiklerine dünyaca büyük önem verilmiştir. Birçok üniversitede, birçok ilim adamı çalışmalar yapmaktadır. Hatta aramızda bulunan Bayan Ulrike, Mevlânâ ve Mevlevîlik üzerine bir doktora yapmak üzere Türkiye'ye geldiğini söyledi. Dışarıda daha pek çok, doktora konuları, seminer konuları olabilmektedir.

Bamberg Üniversitesi'nde, mevlevîhânelerin tescilli sırasında, şüphesiz bu mevlevîhânelerden kalan malzemeler de etüt edilecektir. Ne var ki, Konya dışında, hiçbir mevlevîhânenin arşivi mevcut değildir. Konya'yı da, tesadüfen 1957 yılında ele almış bulunuyoruz. Bu malzemeler dağıldı. Ancak bu, bitmiş demek değildir. Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi'nde, -biraz sonra çok değerli arkadaşım İbrahim ATEŞ de temas edecekler- bu mevlevîhânelere ait pek çok kayıt ve vakıfnâmeler mevcut. Bunların yüze çıkarılması ve bunların Mevlevîhâne Vakıfları adı altında bir çalışma ile değerlendirilmesinde şüphesiz fayda vardır.

Kitaplara gelince: Bugün yeryüzünde açık mevlevîhâne kalmadı hemen hemen. Bir Arnavutluk'ta Elbasan'da vardı; o da son zamanlarda kapandı. Yugoslavya'da hiç kalmadı. Suriye çoktan kapattı, kapılarına kilit vurdu. Konya'nın dışında açık olan hiçbir mevlevîhâne yok. Konya Mevlânâ Dergâhı'nın o zengin yazmalar dolu kütüphanesi de halen mevcut ve katalogu da 4 cilt halinde yayınlanmış bulunmaktadır.

Teşekkür ederim.

Başkan- Teşekkür ediyorum Sayın ÖNDER.

Başka sorusu olan var mı? Buyurun.

Doç.Dr.Rasim GÜVEN- Hindistan'daki, Pakistan'daki ve Uzakdoğu'daki mevlevîhâneler, bizim Konya özelliğini kaybetmiş midir, etmemiş midir?

Başkan- Teşekkür ediyorum.

Buyurun Sayın ÖNDER.

Dr.Mehmet ÖNDER- Mevlevîhâneler İran'dan öteye gidememiştir. Mevlânâ'yı sevmek başka, Mevlevî olmak başka. Mevlânâ, Mevlevî Tarikatının kurucusu değildir, piridir. Biraz evvel arz ettiğim gibi, Mevlevîlik, Mevlânâ'dan sonra, onun oğulları tarafından teşekkül ettirilmiştir. Resmen mevlevîhâneler, Tebriz'den öteye geçememiştir.

Bu bakımdan, Hindistan'da ve Pakistan'da, Hindistan'da özellikle Hint Müslümanları arasında Mevlânâ'nın Mesnevisi yüzlerce defa yorumlanmış, şerh edilmiş ve basılmıştır. Herkes Mevlânâ'yı saygıyla anar, okur, onun adı geçtiği zaman ayakta saygısını sunar.

Hiç unutmam, bir zamanlar Mevlânâ Müzesi Müdürü iken, -Hindistan'ın Cumhurbaşkanı bir ara Müslümanlardan olmuştu- Zakir Hüseyin geldiği zaman Dışişleri Bakanlığı Konya'dan beni çağırdı rehber olmak üzere. O zaman Konya'ya girerken, -1955 yılında trenle geliniyordu- dedik ki, "Sayın Cumhurbaşkanım ufukta Konya göründü" Hemen ayağa kalktı ve yerine oturtmadık. "Mevlânâ'nın yattığı yerde ben, ancak ayakta kalabilirim; ona saygım o kadar büyük" dedi. Kendisi ziyaret ettiği zaman, gözyaşları o bembeyaz sakalından süzülüyordu. Bu kadar hayrandırlar ve severler. Bugün de Pakistan'da Mevlânâ çalışmaları vardır ve Pakistan'ın en büyük şairlerinden, millî şairlerinden Muhammed İkbâl, bir Mevlânâ hayranıdır ve eserlerini onun ilhamıyla yazmıştır.

Şunu demek istiyorum: Mevlânâ sevenler ayrı, mevlevîler ayrıdır. Hindistan'da ve Pakistan'da, hatta İran'da, -ki buraları iyi bilirim, ben de uzun zamanlarımı buralarda geçirdim- mevlevîhâne yok. Ama Mevlânâ'yı sevenler, her toplumda kendisini göstermiştir.

Başkan- Teşekkür ediyoruz Sayın ÖNDER.